

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: review of: Reinhard Paulsen, *Schiffahrt, Hanse und Europa im Mittelalter. Schiffe am Beispiel Hamburgs, europäische Entwicklungslinien und die Forschung in Deutschland*, Köln/Weimar/Wien: Böhlau, 2016, in: *Český časopis historický*, 2016, 3, p. 842-843, DOI: 10.15463/rec.334779193

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.



Středověk

Reinhard PAULSEN

*Schifffahrt, Hanse und Europa im
Mittelalter. Schiffe am Beispiel
Hamburgs, europäische
Entwicklungslinien und die Forschung
in Deutschland*

(= Quellen und Darstellungen zur hansi-
schen Geschichte, Neue Folge LXXIII)
Köln-Weimar-Wien, Böhlau Verlag 2016,
1079 s. s množstvím vyobrazení v textu,
ISBN 978-3412-50328-4.

Málokteré velké téma má tak rozsáhlou literaturu, jako je tomu v případě Hansy, středověkého hospodářsko-politického společenství měst ležících u Severního a Baltského moře, k němuž se průběhem doby připojila i některá města vnitrozemská. Hlavní titul knihy pochopitelně nadsazuje, ale i tak jde o mimořádně široký záběr autorův, který v podtitulu své téma přesněji vymezuje. V textové části, jež má přes sedm set stran, se probírá několik poměrně autonomních a tedy ne zcela kompatibilních témat. Vracení se nejen do raného středověku, nýbrž i do antiky a ovšem nezůstává při Hamburku. Nejdřív ale třeba říci něco o autorovi, který na sebe prozrazuje, že po studiu historie kolem roku 1970 odešel do praktického života v chemickém průmyslu, aby se vrátil počátkem tohoto tisíciletí a po letech obhájil v Hamburku disertaci s hansovní problematikou, kterou po úpravách předkládá. Její úvod zaujme doslova plamenným prohlášením proti nacionálně motivované historiografii s tím, že předkládaná práce skoncovává s termíny, jako jsou „Obereuropäer als Führungsmacht, als Leitkultur“ (s. 7) a vrací se k této tezi nejen deklarativně ještě ve vlastním textu.

Obsah lze stručně strukturovat – u vědomí, že se materie porůznu kříží – asi takto: úvodních padesát stran je věnováno s Hansou spojeným otázkám měnovým, cenovým, platovým a posléze přímo hamburským komorním účtům, které však nejsou představeny diplomatickými postupy. V přílohách je pak učiněn pokus o jejich tabelární vyhodnocení. První blok podává velmi užitečnou obecnou klasifikaci středověkých typů lodí pro přístavní a regionální provoz, v tom i lodí pro vojenské potřeby. Návažná stať (s. 119–259) pak sleduje typologii hamburských námořních lodí na pozadí tehdejšího, ale i výrazně staršího vývoje evropského, kurzoricky sahajícího až do antiky. Klade se důraz na jejich stavbu, při čemž Paulsen využívá porůznu zejména také obrazového materiálu včetně pečeti a mincí. Další oddíl nese název středověké evropské loďařství (s. 263–500) s tím, že úvodních sedmdesát stran je převážně věnováno Keltům a částečně i Frísům jakož i interpretaci antických textů, zejména Caesarových. Uvedená tematika je předmětem zájmu i v další kapitole, v níž se volně přechází do doby merovejské resp. návažné karolinské a ovšem také do interpretace středověkých ryze historiografických či literárních pramenů (Béowulf, Adam Brémský aj.).

Na to ale navazuje takřka sedmdesátistránková historiografická kapitola o německé vědecké produkci věnované Hanse od 19. století do současna, kde ve středu velmi kritického zájmu stojí zejména Fritz Rörig a Ahasver von Brandt v konfrontaci s Marxovým Kapitálem! A setkáváme se i s Hitlerovým Mein Kampfem (s. 518). Dostává se nám „poučení“ z politické ekonomie a středověkého „Drang nach Osten“, jehož strategie se skicuje. V kapitole nazvané Podmanění Východu, Lübeck a Hansa příslušné histo-





riografické reflexe pokračují. V duchu úvodem proklamovaného přístupu se závěrem knihy Paulsen věnuje sledování tzv. „ducha Hansy“ v současnosti, jež považuje za soudobý německý nacionalismus, tedy autorovými slovy za „meist friedlich präsentierte, subtile, deutsche Überlegenheitsideologie“ (s. 655). Argumentace pro nový způsob obecného bádání o dějinách uzavírá text v duchu úvodní proklamace knihy. Následuje stručnější německý a dvacetistránkový anglický souhrn, za nímž přicházejí důležité přílohy: tabelární pojednání o hamburských komorních účtech, tabulky o cenách, kupní síle, ale i další informace, zejména o lodích v citovaných již účtech, jakož i příslušných excerpcí, včetně Hansovního listináře. Vynalézavě se pracuje i s kartografickým materiálem, kde se setkáváme i s benátskou problematikou.

Rozsáhlý je seznam pramenů a literatury (ale není zmíněna žádná polská práce, ač je polská historiografie právě na tomto poli velmi aktivní, srovnej Zenon Nowak, Janusz Tandecki a další – není to také jistý druh „nacionalismu“?), ale chybí mi tu i práce německé: zejména Jürgen Sarnowsky a Stuart Jenks.¹ Po uzavření této voluminózní knihy je čtenář na rozpacích. Dovídá se tu sice mnoho užitečného, ale jako celek kniha působí roztržštěně, leccos se v ní kříží a postrádá pevnější strukturu, která by odpovídala tomu, co slibuje její hlavní titul.

1 Jürgen SARNOWSKY, *On the military orders in medieval Europe: Structures and perceptions*, Ashgate 2011; Stuart JENKS – Michael NORTH (edd.), *Der hansische Sonderweg? Beiträge zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte der Hanse*, Köln 1993; Justyna WUBS-MROZEWICZ – Stuart JENKS (edd.), *The Hanse in medieval and early modern Europa*, Leiden – Boston 2012.

Rozsáhlé historiografické exkurzy, které zaplňují značnou část knihy, se do značné míry svou jednostranností míjejí účelem.

Ivan Hlaváček

Sabine PENTH – Peter THORAU (Hrsg.)

Rom 1312. Die Kaiserkrönung

Heinrichs VII. und die Folgen.

Die Luxemburger als Herrscherdynastie von gesamteuropäischer Bedeutung

(= Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J. F. Böhm, Regesta Imperii 40)

Köln–Weimar–Wien, Böhlau 2016,

VI + 489 s. s řadou černobílých

vyobrazení a mapek v textu,

ISBN 978-3-412-50140-2.

I když tento sborník nesouvisí s jubileem Karla IV., neboť je výstupem z konference, která se konala před čtyřmi lety v Římě k jubileu římské korunovace jeho děda Jindřicha VII., je vhodným doplňkem k záplavě literatury karlovské. Zmíněnou korunovací v podstatě začal závrtný vzestup lucemburské dynastie. Ale existuje ještě další důvod na knihu upozornit, protože je třeba všimnout si v jejím podtitulku, že v ní jde i o důsledky Jindřichovy korunovace. Neboť z jedenadvaceti příspěvků se jich – nepočítám-li různé přesahy – dvě třetiny věnují převážně, ne-li výlučně, dobám návazným včetně éry Zikmundovy. Studie, které vycházejí z dílen mladší a střední generace německých, švýcarských, lucemburských, českých, francouzských, rakouských a italských historiků, jsou orientovány jak na osobnosti, tak na problémy související širě s výkonem jejich vlády jakož i s fungováním dvorského života po stránce personální, administrativní i kulturní. Jen

